

Grażyna HALKIEWICZ

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie w dokumentach Archiwum Państwowego w Częstochowie

Kończące się działania I wojny światowej pozostawiły po sobie na terenie Częstochowy i okolic zdewastowane zakłady przemysłowe, słabo funkcjonujący transport oraz niewydolne rolnictwo i związane z tym trudności aprowizacyjne. Wojna i okupacja niemiecka doprowadziły do ruiny wiele gałęzi przemysłu, które z upadku dźwigały się bardzo powoli. W czasie wojny wszystkie największe przedsiębiorstwa Częstochowy i powiatu częstochowskiego były unieruchomione. Przemysł polski, a w tym także przemysł częstochowski, rozpoczynały odbudowę po zniszczeniach wojennych i rabunkowej gospodarce okupantów. W 1919 r. stan zatrudnienia w przemyśle wynosił tylko 26%, a w 1921 r. 78% zatrudnienia w stosunku do 1914 r.¹

Pogarszająca się wciąż sytuacja materialna ludności była spowodowana wieloma czynnikami. Głównym z nich było bezrobocie. Ale równie ważnymi były: trudności aprowizacyjne, wysoka inflacja, brak dostępu do podstawowych środków produkcji, niepewna sytuacja polityczna.

W odziedziczonym po czasach zaborów, wojny i okupacji górnictwie rud żelaza w okręgu częstochowskim sytuacja wyglądała równie tragicznie. Zde-wastowane i zatopione kopalnie, rozgrabiony sprzęt, to spuścizna po zaborcach i okupantach.

Prawie natychmiast po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. przystąpiono do organizowania robót wydobywczych w kopalniach istniejących, a także roz-

¹ F. Sobalski, *Z badań nad dziejami rzemiosła w Częstochowie*, „Ziemia Częstochowska” 1967, t. 6–7, s. 66.

poczęto budowę nowych. Większość ówczesnych kopalń stanowiły małe zakłady górnicze, które pracowały metodą odkrywkową² lub wieloszybikową³. Miesięczna produkcja takiej kopalni wynosiła zwykle ok. 1 000 ton rudy, największe wydobywały ok. 10 000 ton rudy miesięcznie. W regionie niewiele było kopalń wyposażonych w urządzenia mechaniczne⁴.

Zainteresowanie polskiego hutnictwa rodzimymi rudami w okresie międzywojennym – szczególnie w latach 1918–1928 – było duże, a spowodowane ono było kilkoma czynnikami. Właściciele hut byli w większości właścicielami pól górniczych i kopalń. Kopalnie były położone niedaleko hut, co obniżało do minimum koszty transportu. Tanią siłą roboczą stanowili bezrobotni, którzy nie mogli znaleźć zatrudnienia, gdyż przemysł nie był w stanie ich zatrudnić. Wydobycie natomiast prowadzone było jak najmniejszym kosztem, często z narażeniem życia i zdrowia robotników. Powodowało to liczne protesty i strajki robotnicze.

Istniejące od końca XIX wieku huty w Częstochowie, Blachowni i Zawierciu wpływały na wzrost wydobycia rudy w częstochowskim obszarze rudonośnym⁵. Z roku na rok wzrastała ilość kopalń. O tym, że częstochowski obszar rudonośny miał duże znaczenie dla ówczesnego przemysłu górniczego i hutniczego świadczy fakt umiejscowienia w Częstochowie siedziby Okręgowego Urzędu Górniczego. Jego działalność przypada na okres bardzo trudny w dziejach nowo powstałego państwa polskiego.

W Archiwum Państwowym w Częstochowie znajduje się zespół archiwalny pod nazwą Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie. W skład zespołu wchodzi 131 sygnatur, zawierających informacje o działalności Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie w latach 1919–1932. Dokumenty dotyczą różnych lat i różnych obszarów działalności tegoż Urzędu (statystyka wydobycia i zatrudnienia w zakładach, płace, strajki, cenniki, korespondencja itp.). W artykule wykorzystano zaledwie niewielką część materiałów archiwalnych Archiwum Państwowego w Częstochowie dotyczących Okręgowego Urzędu Górniczego

² Metodę tę stosowano dla rud zalegających na głębokościach do 6 m. Rudę uzyskiwano z wybieranych ręcznie lub mechanicznie powierzchniowych pokładów. Zob. A. Adamski, *Górnictwo rud żelaza w regionie częstochowskim*, Częstochowa 1994, s. 74.

³ Głównym elementem odbudowy wieloszybikowej są małe szybiki o przekroju 1,0 m x 1,5 m głębiej szeregami co 33–44 m szybik od szybika. Kilka takich szybików tworzyło linię. Kierunek linii zbliżony był do kierunku upadu złoża. Odległość jednej linii szybików od drugiej wynosiła 60–90 m. Zob. Tamże, s. 75.

⁴ Tamże, s. 74.

⁵ Częstochowski obszar rudonośny obejmuje pokłady rudy żelaznej wzdłuż zachodniego podnóża pasma Jury Krakowsko-Wieluńskiej. Ma on kształt pasa z południowo-wschodu na północ-zachód o długości w linii prostej ok. 130 km. Szerokość tego pasa jest zróżnicowana. Najwęższa jest w okolicach Zawiercia (ok. 2–3 km); w okolicach Częstochowy wynosi 6,5–7,5 km; koło Kłobucka i Krzepic dochodzi do 9 km, a w najszerszym miejscu pod Pontnowem przekracza 15 km. Zob. S. Kontkiewicz, *Częstochowski obszar rudonośny i jego zasoby*, Warszawa 1949, s. 18.

w Częstochowie. Wykorzystane sygnatury to m.in.: 1) sygn. 3 – korespondencja Ministerstwa Przemysłu i Handlu z Okręgowym Urzędem Górniczym w Częstochowie w latach 1918–1920; 2); sygn. 4 – korespondencja Wyższego Urzędu Górniczego w Warszawie z Okręgowym Urzędem Górniczym w Częstochowie w 1922 r.; 3) sygn. 5 – korespondencja Głównej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczo-Hutniczych w 1923 r. (m.in. nadania na wydobywanie rudy żelaznej); 4) sygn. 10 – informacje Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie dla Wyższego Urzędu Górniczego w Warszawie i dla Wydziału Administracji Górniczej Ministerstwa Przemysłu i Handlu w 1927 r. (zatrudnienie, strajki, statystyka, egzaminy, nadania itp.); 5) sygn. 116 – sprawy robotnicze, zatwierdzane cenniki robót na kopalniach, cenniki materiałów wybuchowych itp. w 1923 r. Materiały te stały się podstawą do napisania zarysu działalności Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie.

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie został powołany w dniu 2 kwietnia 1919 r. na mocy rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie podziału byłego Królestwa Kongresowego na okręgi górnicze⁶. Kompetencje Okręgowych Urzędów Górniczych określone zostały w Ustawie Górniczej z 1912 r.⁷, a zmienione zostały dopiero Rozporządzeniem Prezydenta RP z 29 listopada 1930 r. „Prawo górnicze”⁸. Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie organizacji władz górniczych i określenia granic okręgów górniczych w b. Królestwie Polskim powoływało Wyższy Urząd Górniczy w Warszawie, któremu podlegały następujące okręgi górnicze: sosnowiecki, dąbrowski, częstochowski i radomski. Od 1 października 1922 r. do okręgu częstochowskiego należały województwa: warszawskie, łódzkie i z kieleckiego cały powiat częstochowski oraz z powiatu będzińskiego gminy: Rudnik Wielki, Choroń, Żarki, Niegowa, Włodowice, Kromolów, Rokitno, Siewierz, Poręba Mrzygłodzka, Pińczycze i Koziegłowy⁹. Kolejny podział kompetencji terytorialnych okręgowych urzędów górniczych został wprowadzony od 1 listopada 1929 r.¹⁰ Okręg częstochowski obejmował wtedy: województwo łódzkie, z województwa kieleckiego obszar powiatu częstochowskiego i zawierciańskiego (oprócz gminy Mierzęcice) oraz z powiatu olkuskiego gminy Kroczyce i Ogródzieniec.

Zadania Okręgowych Urzędów Górniczych określało Rozporządzenie Prezydenta RP z 29 listopada 1930 r. „Prawo górnicze”¹¹. W dziale X „O władzach górniczych” podane były uprawnienia i kompetencje urzędów górniczych. Wła-

⁶ „Monitor Polski” nr 81 z 9 kwietnia 1919 r.

⁷ Zbiór Praw Cesarstwa Rosji, t. 7, wydanie z 1912 r.

⁸ Dz.U. RP Nr 85 z dnia 5 grudnia 1930 r.

⁹ Dz.U. RP Nr 80, poz. 722 z 19 września 1922 r.

¹⁰ Dz.U. RP Nr 74, poz. 565 z 21 października 1929 r.

¹¹ Dz.U. RP Nr 85 z dnia 5 grudnia 1930 r.

dze górnicze były powołane do stosowania ustaw górniczych i czuwania nad wykonywaniem ich postanowień oraz do gospodarczej pieczy nad górnictwem. Okręgowe i wyższe urzędy górnicze były władzami administracji państwowej, niespospolonymi z powiatowymi i wojewódzkimi władzami administracyjnymi.

W trakcie zespolenia organów administracji powiatowej Ministerstwo Przemysłu i Handlu pismem skierowanym do Okręgowego Urzędu Górniczego z 22 stycznia 1920 r. przypomniało, że urzędy górnicze posiadają okręgi wychodzące znacznie poza terytorium jednego powiatu, a ponadto stanowią część organiczną władz górniczych, tworzących odrębną i w sobie wykształconą gałąź administracji państwowej, działającą według specjalnych norm ustawy górniczej i zespoleniu nie podlegają¹².

Siedziba Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie mieściła się przy Alei Najświętszej Marii Panny pod numerem 64. Obsada personalna tegoż Urzędu to: naczelnik – inż. górniczy Łukasz Głuszczyk, referenci – inż. Kazimierz Paszkowski i Waław Dmochowski oraz kierowniczką kancelarii – Jadwiga Pomianowska¹³.

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie w pierwszych latach swej działalności oprócz prowadzenia spraw związanych z jego działalnością ustawową, zajmował się także interwencjami bieżącymi. Do takich m.in. należały sprawy aprowizacji dla pracowników kopalń i hut. Ministerstwo Przemysłu i Handlu, Sekcja Górniczo-Hutnicza pismem z 10 stycznia 1920 r. informowało, że deputaty węglowe dla robotników kopalni „Aleksander” w Dźbowie, nie mogą być przekroczone. Normy te wynosiły: 2 korce miesięcznie na robotnika z rodziną i po 1 korcu dla samotnych. Ministerstwo wymagało raczej zmniejszania tych norm w ramach oszczędności¹⁴. Kolejne pismo Ministerstwa Przemysłu i Handlu z 12 lutego 1920 r. informowało Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, że z Urzędu Zbożowego przysłała wiadomość o wysłaniu wagonu mąki dla kopalni „Aleksander” w Dźbowie¹⁵.

Sekcja Górniczo-Hutnicza Ministerstwa Przemysłu i Handlu wysłała 21 lutego 1920 r. informacje w sprawie dodatku drożyźnianego dla urzędników kontraktowych. Urzędnik kontraktowy z pensją do 1 800 marek dostawał dodatek drożyźniany ustawowy¹⁶, a dla zarabiającego powyżej 1 800 marek zgodę na dodatek drożyźniany wyrazić musiał Minister Skarbu.

¹² Archiwum Państwowe w Częstochowie (dalej APCz), Zespół nr 6 Okręgowy Urząd Górniczy (dalej OUG) sygn. 3.

¹³ Informator powszechny Rzeczypospolitej Polskiej z kalendarzem na rok 1925, rok IV, Warszawa, s. 181.

¹⁴ APCz, OUG, sygn. 3.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Skarbu, M. P. Nr 34 z dn. 12.02. 1920 r.

Do zadań pozaustawowych Okręgowego Urzędu Górniczego należało też opiniowanie podań o zwolnienie od służby wojskowej. Szczególne znaczenie miała ta funkcja w okresie wojny polsko-bolszewickiej, kiedy należało wyważyć, gdzie dany człowiek jest bardziej potrzebny. Sekcja Górniczo-Hutnicza Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wysyłając pismo 17 lutego 1920 r. w sprawie opiniowania podań o zwolnienie od służby wojskowej, zalecała zrobienie dokładnego rozważania: czy reklamowany jest niezbędny dla utrzymania ruchu przedsiębiorstwa, i czy nie można go zastąpić kimś innym na zajmowanym przez niego stanowisku? Decyzję powinien podejmować Okręgowy Urząd Górniczy, a tylko sprawy pierwszorzędnej wagi odsyłać do Sekcji Górniczo-Hutniczej¹⁷.

Okręgowy Urząd Górniczy był również upoważniony przez Ministra Przemysłu i Handlu do organizowania Komitetów Kopalnianych i wyborów Mężów Zaufania na kopalniach. Pismo z 20 stycznia 1920 r. informuje, że rozporządzenie w wymienionej sprawie wydano dla Zagłębia Dąbrowskiego, ale jeżeli robotnicy Towarzystwa B. Hantke będą domagać się wprowadzenia tych zasad, to należy je wprowadzić¹⁸. W dniu 28 lipca 1922 r. Urząd Górniczy został powiadomiony przez Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Górniczego o wyborze delegatów Komitetu Kopalnianego kopalni „Aleksander”. Zostali nimi: Michał Grzyb – delegat, Marcin Majewski – zastępca. Delegaci zostali zatwierdzeni przez Urząd Górniczy¹⁹.

Jednostka nadrzędna, czyli Wyższy Urząd Górniczy w Warszawie, przysyłał informacje dotyczące różnych pól działalności jednostki. Były to informacje dotyczące produkcji, sprawozdawczości, administracji itp. Informował m.in., że maszynistka na kontrakcie w Urzędzie Górniczym w Częstochowie w 1920 r. ma pensję 4500 marek, a urzędnik na kontrakcie w tymże Urzędzie ma pensję 70000 marek²⁰. Informowano o wejściu w życie ustaw obowiązujących w przemyśle i administracji państwowej, jak np. „Ustawy z dn. 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie”. Urlopy urzędnicze należały się według art. 36 tejże ustawy następująco: do 10 lat służby – 4 tygodnie, 10–20 lat służby – 5 tygodni, ponad 20 lat służby – 6 tygodni²¹. Były również informacje poufne, jak np. ta przekazana pismem z 12 marca 1920 r. w sprawie poczynienia kroków celem paraliżowania akcji werbunkowych agentów niemieckich (Arbeiterzentrale)²².

W 1920 r. (telegram z 23 lutego 1920 r.) Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie zaszczylił swą wizytą Minister Przemysłu i Handlu, Ignacy Szczeniaw-

¹⁷ APCz, OUG, sygn. 3.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ APCz, OUG, sygn. 34.

²⁰ APCz, OUG, sygn. 3.

²¹ APCz, OUG, sygn. 4.

²² APCz, OUG, sygn. 3.

ski. Przybywał on na 11. konferencję urzędów i 12. konferencję przemysłowców. Miał odwiedzić kopalnie w Konopiskach i Dźbowie oraz Hutę „Częstochowa”²³.

W dniach 18–23 września 1923 r. wizytę w Okręgowym Urzędzie Górniczym złożył Naczelnik Wyższego Urzędu Górniczego Zygmunt Malawski. Jak informowało pismo z 11 września 1923 r., naczelnik miał wizytować: 18 września – kopalnie „Konopiska” i „Aleksander” oraz Hutę „Częstochowa”. Objazd końmi i parowozem; 19 września – kamieniołomy na Zawodziu, kopalnia rudy żelaza „Praszka-Pilawa”. Objazd samochodem; 20 września – kopalnie Tow. B. Hantke: „Klepaczka” i „Wiesława”, piece prądalnicze w Poraju. Objazd koleją, końmi, drezyną i samochodem; 21 września – huta i kopalnie (rud żelaza i węgla brunatnego) Hulczyńskiego w Zawierciu. Objazd samochodem; 22 września – zakład i kopalnie (rud żelaza i węgla brunatnego) „Poręba” w Zawierciu. Objazd samochodem i koleją; 23 września – konferencja w Okręgowym Urzędzie Górniczym w Częstochowie²⁴.

Wyższy Urząd Górniczy przesłał 24 lutego 1923 r. do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie powołanie inż. Kazimierza Paszkowskiego do Komisji Egzaminacyjnej na zastępcę egzaminatora. Załącznikiem były programy ustnych egzaminów urzędniczych dla urzędników administracji górniczej. Jako ciekawostkę można podać, że urzędnik kategorii I powinien znać: 1) rosyjską ustawę górniczą z 1912 r. (A. Kuczyński, B. Rogalewicz. *Zbiór ustaw i przepisów dotyczących prawa górniczego w b. zaborze rosyjskim*. Tom 1. Dąbrowa Górnicza 1923); 2) pruską ustawę górniczą z 24 VI 1865 r. wraz z nowelami (tłumacz. polskie z 1924 r. na zlecenie Ministerstwa Przemysłu i Handlu); 3) austriacką powszechną ustawę górniczą z 23 maja 1854 r. wraz z nowelami; 4) ustawę o opłatach od uprawnień górniczych z 8 lipca 1924 r. Dz.U. RP Nr 69 – 1924, poz. 671; 5) ustawę o zatwierdzeniu i zmianie statutu spółek akcyjnych z 29 IV 1919 r. Dz.U. Nr 39–1919, poz. 282, art. 1, 2 i 5; 6) ustawę z 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz.U. Nr 2–1920, poz. 7, art. 1 i 2, ust. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 14 i 15; 7), ustawę z dn. 14 lipca 1924 r. o pracy młodocianych i kobiet, Dz.U. Nr 65–1924, poz. 636, art. 1, 2, 5, 8c, 10, 12, 13; 8) ustawę z 14 maja 1923 r. o państwowym podatku przemysłowym, Dz.U. Nr 58–1923, poz. 412, art. 5p, 8, 13, 50, ust. 3, 94, ust. 3, 119, 120, ust. 2 oraz nowele do tej ustawy, Dz.U. Nr 69–1924, poz. 670, art. 1²⁵.

Wyższy Urząd Górniczy w Warszawie przysłał 25 kwietnia 1929 r. informację, że 6 marca 1929 r. rozpoczęła działalność Międzyministerialna Komisja Popierania Eksportu mająca na celu: 1) indywidualne popieranie transakcji eksportowych (bonifikaty podatku od obrotu surowców, półfabrykatów i materiałów

²³ Tamże.

²⁴ APCz, OUG, sygn. 6.

²⁵ Tamże.

pomocniczych); 2) udzielanie ulgowej stopy procentowej od operacji kredytowych z tytułu eksportu z Polski²⁶.

Do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie wpływały skargi od dozoru kopalń na pracowników, jak również od pracowników na zwierzchników. 21 marca 1922 r. wpłynęła skarga od dozorca kopalni „Aleksander” Walentego Glińskiego o ukaraniu go przez sztygara Prysaka tygodniem bezpłatnego urlopu za nieporządki zauważone w czasie kontroli przeprowadzonej 14 stycznia 1922 r. przez Henryka Mandata, przedstawiciela Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Urząd Górniczy zwrócił Towarzystwu uwagę, że karanie urlopem bezpłatnym jest niedozwolone przez Ustawę Górniczą. Prysak na polecenie Zarządu Towarzystwa miał cofnąć karę i wymierzyć karę pieniężną²⁷.

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie zajmował się również przyjmowaniem i rozpatrywaniem skarg wnoszonych przez osoby prywatne przeciw przedsiębiorstwom górniczym. Do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie wpłynęła skarga Wawrzyńca Gorzelaka ze wsi Korzonek na Częstochowskie Akcyjne Towarzystwo Górniczo-Hutnicze. Towarzystwo dzierżawiło łąkę od Wawrzyńca Gorzelaka. Dzierżawa obejmowała część łąki i sięgała jeszcze czasów przedwojennych. Należność za dzierżawę wynosiła w momencie wnoszenia skargi 450 rubli. Towarzystwo wypłaciło tylko 72 ruble, a zajęło całą łąkę bez dodatkowego odszkodowania. Urząd Górniczy zaproponował polubowne załatwienie sprawy i uregulowanie opłat przez Towarzystwo²⁸.

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie prowadził również procedurę rozjemczą pomiędzy właścicielami wsi Bargły w gminie Poczesna a Towarzystwem Akcyjnym Huta Bankowa w sprawie szkód górniczych spowodowanych eksploatacją pokładów rudy pod powierzchnią upraw²⁹.

Do zadań ustawowych Okręgowego Urzędu Górniczego należało przyjmowanie podań o zezwolenia na poszukiwania rudy żelaznej i o nadania własności górniczej na jej wydobywanie. Sekcja Górniczo-Hutnicza Ministerstwa Przemysłu i Handlu 3 maja 1920 r. przysłała listę zarejestrowanych nadań górniczych, które wpłynęły z Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Nadania otrzymali: 1) Wiktor Reinsch (dzierżawi od W. Liebediewa), 2) August hr. Potocki, 3) Towarzystwo Akcyjne Tomaszów-Inowłódz (Bernard Birenceweig), 4) Józef Dukat, 5) Henryk Lautenberg, 6) Towarzystwo Akcyjne B. Hantke, 7) Częstochowskie Towarzystwo Akcyjne, 8) Henryk Berndt, 9) Józef Gerlach³⁰. Jednym z dokumentów

²⁶ APCz, OUG, sygn. 16.

²⁷ APCz, OUG, sygn. 34.

²⁸ Tamże.

²⁹ Zob. G. Halkiewicz, *Włościanie wsi Bargły gmina Poczesna kontra Towarzystwo Akcyjne Huta Bankowa*, [w:] *Z dziejów Polski XIX i XX wieku. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Ryszardowi Szwedowi*, red. T. Dubicki, T. Panecki, Częstochowa 2004, s. 155–162.

³⁰ APCz, OUG, sygn. 3.

jest również umowa dzierżawna z 14 grudnia 1922 r. na poszukiwania górnicze rudy żelaznej dla przedsiębiorstwa Polska Ruda Żelazna S.A. na nadaniach: w powiecie wieluńskim: Berlin, Hindenburg, Kutno, Lembork, Chełmno, Głuchowo, Gliwice, Oświęcim, Zakopane, Jarosław, Bochnia, Żywiec, Sanok, Krynica, Wadowice, Sambor, Wieliczka, Kalisz; w powiecie częstochowskim: Gniezno, Chojnice, Mysłowice, Nibork, Baden, Afryka, Europa, Prusy, Austria, Grecja, Chiny, Wirtembergia³¹.

Praca związana z przyjmowaniem podań, ich rejestracją, sprawdzaniem kompletności i przekazywaniem odpowiednim władzom do zatwierdzenia stanowiła dość spory fragment działalności Okręgowych Urzędów Górniczych. O tym, jak dużo było tych podań, możemy się przekonać z protokołu sporządzonego 8 listopada 1922 r. w byłym Urzędzie Górniczym w Warszawie z likwidacji tegoż Urzędu i przekazywania dokumentacji do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Przejmującym ze strony Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie był jego naczelnik inż. górń. Łukasz Głuszcak. A przejmował on: 1) Księgę zgłoszeń, w której było 75 zgłoszeń o odkryciach i 44 zgłoszenia o nadaniach, 2) 46 teczek akt z dokumentami zaprojektowanych i zatwierdzonych nadań górniczych (zarejestrowanych), 3) Korespondencję Urzędu Górniczego w Warszawie z innymi Urzędami, IV. Dziennik podawczy od 1 sierpnia 1918 r. do 31 grudnia 1921 r.³²

Głównym zakresem działalności Okręgowych Urzędów Górniczych były jednak sprawy bezpośrednio związane z uruchamianiem, zamykaniem oraz produkcją kopalń i hut, a także sprawozdawczość z tej działalności przekazywana do Sekcji Górniczo-Hutniczej Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie otrzymał 26 września 1920 r. pismo w sprawie uruchomienia kopalni p. Lewartowskiego. Wyższy Urząd Górniczy w Warszawie przekazywał informację, że właściciel kopalni nie musiał mieć pozwolenia na jej odbudowę. Powinien tylko zawiadomić o jej otwarciu (zgodnie z § 246 Ust. Górń. Wyd. 1912 r.) oraz złożyć w Urzędzie Górniczym projekt robót (zgodnie z § 536 tejże Ustawy)³³.

12 stycznia 1920 r. Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie dostał pismo z Ministerstwa Przemysłu i Handlu, które zawierało gotowe blankiety sprawozdawcze. Blankiety należało wypełnić dokładnie według schematu i odesłać do ministerstwa w ciągu 5 dni od ich otrzymania. Blankiety otrzymywały wszystkie kopalnie i huty należące do danego okręgu górniczego, niezależnie od tego, czy pracowały cały rok, czy tylko kilka miesięcy. Niezależnie też od tego, czy prowadziły poszukiwania, czy już wydobywie. Dla kopalń, każda z nich stano-

³¹ APCz, OUG, sygn. 5.

³² APCz, OUG, sygn. 4.

³³ APCz, OUG, sygn. 3.

wi oddzielną jednostkę sprawozdawczą (nie nadanie). Jak wynika z treści pisma, były to pierwsze wymagane dane statystyczne w powojennej działalności górniczo-hutniczej. Znajduje się w nim uwaga, że dla grudnia 1918 r. tylko te dane, które są niezbędne dla początku 1919 r. (zapasy, stan osobowy itp.)³⁴.

Sprawozdawczość obejmowała wszystkie czynności, jakie były wykonywane w ramach pracy Okręgowych Urzędów Górniczych.

Sprawozdanie OUG w Częstochowie do Wyższego Urzędu Górniczego w Warszawie wysłane w dniu 4 stycznia 1923 r. z działalności za grudzień 1922 r. donosiło: „było 271 papierów wchodzących i 203 wychodzących. Kopalnie rudy żelaza pracowały normalnie. W kopalni „Konopiska” wznowiono wydobywanie na polu głębokim. W kopalni „Aleksander w dniach 9–12 grudnia strajkowali urzędnicy i dozorczy. Na konferencji w sprawie podwyżek płac przyznano robotnikom akordowym 20%, a dniówkowym 25% do pensji z listopada. Huty również pracowały normalnie. Niewielkie wzburzenie było spowodowane na skutek niewypłacenia całkowitego zarobku. Złożono 2 zgłoszenia na poszukiwania rudy żelaznej, a zatwierdzono 4 zgłoszenia. Podań do Ministerstwa Przemysłu i Handlu o zatwierdzenie nadań górniczych wpłynęło 7”³⁵.

W dniu 3 lutego 1923 r. wysłano sprawozdanie za styczeń 1923. I podobnie: „pism wchodzących – 293, wychodzących – 104. Kopalnie pracowały normalnie. Miały zapewniony zbyt rudy. Produkcja – 15 830 t. Kopalnie towarzystwa B. Hantke pracowały normalnie, sprzedając rudę za surowiec. Towarzystwo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza Zagłębia w Gorzelnicy (na nadaniu „Wulkan”) dwa szyby – wodny i wydobywczy. Planowane przyszłe wydobywanie ok. 5 000 t rudy miesięcznie. Na kopalni „Rudniki” intensywne prace przygotowawcze do rozpoczęcia wydobywania. Kopalnia «Wiesław», której właścicielem jest Towarzystwo «Polska Ruda Żelazna» odbudowuje stare pole górnicze po zalaniu. Podwyżki grudniowe poprawiły atmosferę w kopalniach. Huta «Częstochowa» przeżywa kryzys finansowy. Pracuje 1 piec martenowski. Robotnicy dwa razy nie otrzymali wypłaty. W hucie «Zawiercie» remont wielkich pieców. Zgłoszeń na poszukiwanie zatwierdzono – 1, nadań górniczych na wydobywanie – 3”³⁶.

Sprawozdanie za styczeń 1929 r. (charakterystyka sytuacji w przemyśle górniczo-hutniczym przekazana w dniu 28 lutego 1929 r.) wskazywało, że wydobywanie rudy żelaza zwiększyło się w styczniu r. b. w porównaniu z grudniem 1928 r. o 12 904 t, czyli o 35,3% (większa ilość dni roboczych o 4, większa ilość zatrudnionych robotników na kopalniach o 120 osób, czyli 19,4%). Przeciętne wydobywanie dzienne zwiększyło się w styczniu 1929 r. w porównaniu z grudniem 1928 r. o 13,3%. Dzielność na 1 robotnika wzrosła o 0,38%. Pomyślna

³⁴ Tamże.

³⁵ APCz, OUG, sygn. 6, s. 8.

³⁶ APCz, OUG, sygn. 6, s. 44.

koniunktura dla kopalnictwa rud żelaza. Niepomyślne warunki atmosferyczne (śnieżyce, silne mrozy). Bardzo trudna praca na powierzchni. Zmniejszył się dowóz węgla, kopalnie bez zapasów mogą mieć trudności. Nastroje wśród robotników spokojne. Ceny rudy żelaza bez zmian. Produkcja surówki wzrosła o 3 878 t, czyli o 6,7% przy tej samej ilości dni roboczych (31). Produkcja stali zlewnej wzrosła o 14 682 t, czyli o 11,5%, ale wydajność spadła o 1,4% (styczeń – 26 dni, grudzień – 23). Podobnie wyroby walcowane – wzrost o 10 151 t, czyli o 12%, ale wydajność spadła o 1%. Liczba robotników wzrosła o 1 190, czyli o 2,2%. Stan zamówień polskich wzrósł o 23 798 t, czyli o 54,1%. Zamówienia rządowe wzrosły o 20%, prywatne o 192,3%³⁷.

Charakterystyka sytuacji w przemyśle górniczo-hutniczym za luty 1929 r. (pismo z 26 marca 1929 r.). Wydobyte dzienne spadło o 928 t, tj. o 18%. Wydajność spadła przede wszystkim w okręgu częstochowskim aż o 28%. Niepomyślne były warunki atmosferyczne. Koniunktura dla kopalń rud żelaza nadal pomyślna. W Okręgowym Urzędzie Górniczym w Częstochowie Centralny Związek Górników wypowiedział obowiązujące płace robotnicze i zażądał podwyżki: akord – 17%, dniówkowe – 25%. Odbyła się konferencja 25 lutego w Inspektoracie Pracy. Wydano oświadczenie, iż sprawa żądań podwyżki będzie rozpatrywana dopiero po załatwieniu podwyżek w kopalniach węgla i hutnictwie. Produkcja hut w lutym 1929 r. uległa znacznemu zmniejszeniu w porównaniu do stycznia 1928 r. (3 dni robocze mniej, warunki atmosferyczne złe). Spadek stanu zamówień na wyroby hutnicze³⁸.

Pismo z 25 kwietnia 1929 r. przekazywało dane za marzec 1929. Wzrost wydobycia w stosunku do lutego o 6 458 t, tj. o 14,1%. Dzielne wydobyte i wydajność wzrosły średnio o 12%. Nastroje spokojne. Centralny Związek Górników zapowiada na kwiecień akcje strajkowe. Cena rudy nie uległa zmianie. W marcu przywóz rudy do Polski – 36 456 t. Wzrost liczy zamówień w stosunku do lutego o 6 419 t, co daje 18,5% (rządowe o 103,2%). Syndykat Polskich Hut Żelaznych zgłosił zamiar podwyżki od 1 kwietnia 1929 r. ceny żelaza sztabowego z 350 na 400 zł za tonę³⁹. Podobne sprawozdania z danymi za kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, wrzesień, październik, listopad i grudzień mieści sygnatura nr 16.

Sprawozdawczość obejmowała również sprawozdania pokontrolne wraz z zaleceniami po kontroli. Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie pismem z 17 stycznia 1922 r. kierował do Częstochowskiego Akcyjnego Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego zalecenia wspomnianej już kontroli przeprowadzonej przez Henryka Mandata 14 stycznia 1922 r.: 1) materiały wybuchowe wydane ze składu winny być księgowane natychmiast, nie na drugi dzień; 2) należy prowadzić księgę podręczną przychodów i rozchodów materiałów wybuchowych (nie

³⁷ APCz, OUG, sygn. 16.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

musi być ona poświadczona przez OUG); 3) lonty przechowywać razem z kapiszonami, ale nie razem z miedziankitem i dynamitem; 4) badać lonty przed wydaniem (zła jakość); 5) zła obudowa chodników (zrzyny zamiast stempli); 6) zbutwiałe drewno na obudowę zamiast zdrowego (niedopuszczalne)⁴⁰.

W okręgu częstochowskim (Częstochowa i powiat) w styczniu 1919 r. zatrudnionych było tylko ponad 5 tys. osób, natomiast liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła ponad 16 tys. osób. Przyczyną bardzo ciężkiej sytuacji materialnej robotników było co najmniej kilka. Główną przyczyną była grabieżcza polityka okupantów w czasie I wojny światowej. Kolejne przyczyny to zniszczenia wojenne i dewastacja majątku przez wycofujących się okupantów. Rada Robotnicza na Rakowie po zakończeniu działań wojennych, przejęła kontrolę nad hutą „Częstochowa” i kopalniami Towarzystwa B. Hantke. Rząd polski nie wyraził jednak zgody na ich upaństwowienie.

Realne płace robotników wykwalifikowanych w styczniu 1922 r. były w porównaniu ze styczniem 1913 r. znacznie niższe⁴¹. Obniżył się więc ogólny poziom życia klasy robotniczej. Państwo starało się pokrywać znaczną część wydatków, drukując większą ilość pieniędzy papierowych (marek polskich). Ilość ich w obiegu szybko wzrastała, czemu nie towarzyszył odpowiedni wzrost towarów na rynku. Spadała wartość pieniądza, rosły ceny. Polskę powojenną lat 1920–1923 ogarnęła inflacja.

Wojna polsko-sowiecka pogorszyła bardzo trudną sytuację robotników. Spadek wartości marki polskiej powodował, że malała siła nabywcza płacy roboczej i wzrastało niezadowolenie wśród robotników okręgów przemysłowych. Strajki na kopalniach organizowane były najczęściej z powodów ekonomicznych, ale bywały też strajki solidarnościowe z niesłusznie ukaranymi lub zwalnianymi górnikami. Były to główne powody strajków i związanych z ich zażegnywaniem konferencji. W konferencjach takich brali udział przedstawiciele: Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie, Inspekcji Pracy 28 Obwodu w Częstochowie, Centralnego Związku Zawodowego Górników w Polsce, Towarzystw Górniczych należących do Okręgu Częstochowskiego oraz przedstawiciele kopalń. Sprawozdania ze strajków i konferencji stanowią dość obszerny materiał w dokumentach Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie.

Okręgowy Urząd Górniczy na konferencjach najczęściej był reprezentowany przez jego naczelnika inż. górń. Łukasza Głuczcza lub przez referentów inż. górń. Kazimierza Paszkowskiego (w 1919 r. pełnomocnik rządu RP ds. huty „Częstochowa” w negocjacjach z koncernem „Obereisen”⁴²) i Wacława Dmo-

⁴⁰ APCz, OUG, sygn. 33.

⁴¹ I. Kostrowicka, Z. Landau, J. Tomaszewski, *Historia gospodarcza Polski XIX i XX wieku*, Warszawa 1988.

⁴² K. Franusiak, T. Malarski, J. Bala, I. Mandrysz, *Huta „Częstochowa” 1896–2002*, Częstochowa, b.r.w., s. 38.

chowskiego. Inspekcję Pracy reprezentował najczęściej inż. W. Wasilewski, ale zdarzało się, że reprezentował ją również zastępca naczelnika radca M. Biesiekiński. Przedstawicielem Centralnego Związku Górników w Polsce był Jan Bieleń. Na konferencjach byli obecni ci przedstawiciele Towarzystw Górniczych wchodzących w skład Okręgowego Urzędu Górniczego, których kopalnie brały udział w aktualnych strajkach lub protestach. I tak: Towarzystwo B. Hantke reprezentowali najczęściej W. Pieniążek, Stanisław Poradowski (dyrektor Huty „Częstochowa” w latach 1924–1928)⁴³, Zygmunt Mianowski (dyrektor kopalni „Wiesława”) i Kroeger, Częstochowskie Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe – Edward Kopff, Adolf Wygasz i Władysław Pryzak (dyrektor kopalni „Aleksander”), Towarzystwo Praszka-Pilawa – Roman Czyński, Towarzystwo Huta Bankowa – inż. Wincenty Wilamowski⁴⁴.

Analiza materiałów dotyczących strajków na kopalniach rudy żelaza w częstochowskim obszarze rudonośnym nasuwa następujące wnioski. Strajki w latach 1921–1923 odbywały się prawie co miesiąc, gdyż wywalczone we wcześniejszym strajku podwyżki w momencie wypłaty bardzo znacznie traciły już na wartości w związku z inflacją. Trwały od kilku dni, jak np.: strajki w dniach 20–24 maja 1921 r. na kopalni „Bargły” i w dniach 23–24 maja 1921 r. na kopalni „Młynek” (właściciel Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych „Huta Bankowa” w Dąbrowie)⁴⁵, w dniach 17–20 października 1921 r. na kopalniach „Aleksander” i „Walenty” (właściciel Częstochowskie Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe Sp. Akc.)⁴⁶, czy w dniach 13–19 września 1922 r. na kopalni „Konopiska” (właściciel Towarzystwo Zakładów Metalowych „B. Hantke” w Warszawie Sp. Akc.)⁴⁷, do nawet kilkunastu dni, jak np.: strajk w dniach 19 czerwca do 7 lipca 1923 r. na kopalni „Konopiska”⁴⁸. Okręgowy Urząd Górniczy sporządzał dokładne sprawozdania ze strajków i towarzyszących im konferencji. Dla przykładu tabela 1 przedstawia, jak ważnym dokumentem były sprawozdania strajkowe.

Przyczyna strajku: niezadowolenie z uzyskanej podwyżki i z delegatów, którzy się na nią zgodzili (wyrazili zgodę na 100%, a mieli zaakceptować 200%). Podobny strajk na kopalni „Bargły” – brak sprawozdania⁴⁹.

⁴³ Tamże, s. 489.

⁴⁴ J. Jaros., *Dzieje polskiej kadry technicznej w górnictwie*, Kraków 1978, s. 279.

⁴⁵ APCz OUG, sygn. 122, s. 107–110 i 115–116.

⁴⁶ Tamże, s. 37–55.

⁴⁷ Tamże, s. 138–141.

⁴⁸ APCz OUG, sygn. 123.

⁴⁹ Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół nr 6, Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, sygn. 122, s. 57–73.

Tabela 1. Strajk na kopalni „Młynek”
(Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych „H. Bankowa”) 18–20.10.1921

Zmiany	Zatrudnieni		Nieobecni (usprawiedliwieni)		Strajkujący	
	Dół	Powierzchnia	Dół	Powierzchnia	Dół	Powierzchnia
I (8.00–16.00)	151	106	14	10	134	88
II (16.00–24.00)	77	33	11	9	63	20
III (24.00–8.00)	–	4	–	–	–	–
Razem	228	143	25	19	197	108

Źródło: Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół nr 6, Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, sygn. 122, s. 57–73.

Sprawozdawczość prowadzona była również w zakresie: produkcji, zatrudnienia, płac, wypadków przy pracy. W tabelach pokazano przykłady sprawozdań. Tabela 2 pokazuje sporządzone sprawozdanie z zatrudnienia w kopalniach i hutach należących do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Na przykładzie tym widać różnice w wydobywaniu na przestrzeni całego roku w kopalniach zmechanizowanych i małych kopalniach bez mechanizacji. W kopalniach zmechanizowanych wydobywanie przez cały rok jest podobne, natomiast w małych, nastawionych na ręczne wydobywanie miesiące letnie charakteryzują się dużo mniejszym wydobywaniem. Było to związane z wysoką temperaturą utrudniającą pracę górników.

Przykład sprawozdania płacowego na kopalni „Aleksander” za drugie półrocze 1923 r. pokazuje tabela 3. W tabeli wyraźnie widać, jak rosły pensje robotników w związku z inflacją.

Tabela 2. Zatrudnienie w kopalniach i hutach należących do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie w 1926 r.

Zatrudnienie	1926											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Kopalnie:												
Konopiska	756	875	881	1005	1059	1086	1125	1126	1152	1168	1270	1180
Wiesława	424	431	438	445	464	470	502	506	503	508	532	540
Aleksander	382	380	434	533	566	589	574	601	590	628	703	722
Młynek												
Kowale	54	44										
Pilawa	95	110	116	179	187	202	222	167	179	178	239	184
Rozterk												
Baryły	86	88	78	52	26	26	26	26	30	74	252	424

Kopalnie:	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Rudniki												
Józef												
Franciszek											52	48
Kamienica Polska											32	21
Jan												
Klod	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	1749	1930	1949	2216	2304	2375	2501	2506	2534	2558	3215	3280
Huty:												
Częstochowa	1046	1065	1091	1167	1134	1127	979	1150	1149	1208	1244	1265
Zawiercie	761	832	899	920	924	953	971	1021	1005	992	988	993
Z. Poręba	1030	1022	733	872	853	696	758	931	979	1023	947	968
	2837	2917	2723	2959	2911	2776	2708	3102	3133	3223	3179	3244

Źródło: Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół nr 6, Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, sygn. 9, 10.

Tabela 3. Place dniówkowe na kopalni „Aleksander” w Dźbowie za 1923 r.

Wyszczególnienie	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Robotnicy na dole						
Górnicy pod ziemią	17070	21330	42660	81900	213 000	475 000
Górnicy na powierzchni	15970		39940	76600	199 000	444 000
Górnicy przy zgłębianiu szybów i na robotach szkodliwych dla zdrowia			46800	89900	234 000	522 000
Pomoc górń. (ładowacze i wypychacze)			33600	63600	165 000	368 000
Pomoc górń. na rob. szkodl. dla zdrowia			35700	68600	178 000	397 000
Obsługa szybów (zapychacze i ściągacze)			33100	63600	165 000	368 000
Szlamowanie chodników i zlewanie wody			33100	63600	165 000	368 000
Cieśle i budowacze			42660	81900	213 000	475 000
Robotnicy na powierzchni						
Ciągarze na szybach			38080	73100	190 000	424 000
Obsługa szybów (zapychacze i ściągacze)			38080	73100	190 000	424 000
Ładowacze na placu, rampie, robotnicy placowi i na kolejce			35560	68300	178 000	397 000
Chłopcy i dziewczęta do 17 lat			16900	32400	84 000	187 000
Kobiety i dziewczęta powyżej 17 lat			20580	39500	103 000	230 000
Stróże na 8-godzinną dniówkę			31260	60 000	156 000	348 000

Cieśle, murarze i tracze			45500	94200	245 000	546 000
Dział mechaniczny (przy głównej maszynie wyciągowej)						
Maszyniści na powierzchni			–	109 000	283 000	631 000
Pomoc maszynistów			–	84800	22 0000	493 000
Maszyniści na parowozikach			49840	103200	268 000	598 000
Pomoc maszynistów			35560	73600	291 000	426 000
Maszyniści przy lokomotywach i pompach			45500	94200	245 000	546 000
Rzemieślnicy, ślusarze, lekarze i kowale			47780	98900	257 000	573 000
Wykwalifikowana pomoc rzemieślnicza			43180	89400	232 000	517 000
Niewykwalifikowana pomoc rzemieśln.			37800	72600	189 000	421 000
Chłopcy terminatorzy do 17 lat			16900	32400	84 000	187 000
Spinacze wozów (brokowi)			35560	73600	191 000	426 000
Palacze przy kotłach			45500	94200	245 000	546 000
Pomoc palaczy			43180	73600	191 000	426 000

Źródło: Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół nr 6, Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, sygn. 116, str. 80, 81.

Tabela 4 przedstawia statystykę nieszczęśliwych wypadków w kopalniach i hutach należących do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie w 1926 r.

Tabela 4. Nieszczęśliwe wypadki w kopalniach i hutach należących do Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie w 1926 r.

Kopalnie	I kwartał			II kwartał			III kwartał			IV kwartał		
	Śmiert.	cięż- kie	lekkie	Śmiert.	cięż- kie	lekkie	Śmiert.	cięż- kie	lekkie	Śmiert.	cięż- kie	lekkie
Konopiska	–	1	19	–	1	29	–	–	33	–	–	35
Wiesława	–	1	17	–	–	17	–	–	10	–	–	10
Aleksander	–	1	12	–	–	1	–	1	26	–	–	37
Rozterk				–	–	1	–	–	1	–	–	1
Franciszek										–	–	1
Józef										–	–	1
Pilawa				–	–	1	–	–	1	–	1	–
Bargły												
Kowale	–	–	1									
K.H. Bank.				–	–	1				–	1	26
Razem	–	2	49	–	1	51	–	1	71	–	2	111
Huty												
Częstochowa	–	–	49	–	1	29	–	1	33	–	–	49

Zawiercie	–	1	48	–	1	55	2	–	113	–	–	46
Poręba	–	1	15	–	–	6	–	–	19	–	1	5
Razem	–	2	112	–	2	90	2	1	165	–	1	100

Źródło: Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół nr 6, Okręgowy Urząd Górniczy w Częstochowie, sygn. 9.

Wraz z poprawą sytuacji w gospodarce coraz mniej opłacalne stawało się wydobywanie rud w częstochowskim obszarze rudonośnym, zawierających ok. 30% żelaza. Mogły one służyć już tylko jako uzupełnienie wsadu do pieców hutniczych. Okręg częstochowski tracił na znaczeniu jako ważne źródło wydobycia rud żelaza. Opłacało się już sprowadzanie rudy bogatej w żelazo z ZSRR, z okolic Krzywego Rogu. W związku z tym powzięto decyzję o likwidacji Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Likwidacja Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie nastąpiła w lutym 1932 r. na mocy Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 30 stycznia 1932 r.⁵⁰ Obwód Wyższego Urzędu Górniczego podzielono wtedy na okręgi: I, II i III Częstochowski obszar rudonośny podlegał pod Okręgowy Urząd Górniczy I w Radomiu.

Podsumowując moje rozważanie należy stwierdzić, że materiały znajdujące się w Archiwum Państwowym w Częstochowie stanowią ważne źródło do analizowania wszelkich spraw związanych z działalnością ustawową oraz interwencjami bieżącymi Okręgowego Urzędu Górniczego w Częstochowie. Warto zatem prowadzić dalszą, wnikliwą kwerendę, a wnioski formułować w kontekście szerszym, rozpatrującym polityczno-gospodarczy rozwój ówczesnej Rzeczypospolitej oraz węższym, związanym z refleksją nad wymiarami częstochowskiej „małej ojczyzny”.

Abstract

Regional Mining Department in the documents from National Archives in Częstochowa

Regional Mining Department in Częstochowa functioned between the years 1919–1932. It was established under the regulation of The Minister of Industry and Trade, dated April 2nd 1919. The superior unit was The Higher Mining Department based in Warsaw. The statutory tasks of Regional Mining Departments (including the one in Częstochowa) were matters directly related to the start-up, shutdown and production of mines and steel mills, as well as reporting on those activities to the superior authority. By law, Regional Mining Departments were also engaged in acceptance of applications for exploration of iron ore and for granting a mining property for its exploration. The non-statutory tasks were current interventions of various kinds in the subordinate units. The article discusses the documents from The National Archives in Częstochowa showing statutory and non-statutory activities of Regional Mining Department in Częstochowa. Liquidation of Regional Mining Department in Częstochowa took place in 1932. The mines were closed as a result of the lack of operational profitability of Częstochowa's iron ore. It did not withstand the competition of the ore rich in iron from the Soviet Union.

Keywords: mining, Regional Mining Department in Częstochowa, National Archives in Częstochowa

⁵⁰ Dz.U. RP Nr 12, poz. 73 z 3 stycznia 1932 r.